

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Барановська Олена Володимирівна,
к.п.н., старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

Вступ. Серед сучасних підходів до навчання провідне місце займає комбіноване або змішане навчання (blended learning). Релізація системи змішаного навчання вимагає вирішення низки важливих проблем: виокремлення тенденцій модернізації навчального процесу, вирішення психолого-педагогічних проблем організації й упровадження змішаного навчання в початковій школі, трансформації змісту, форм та методів організації навчальної діяльності учнів. Відбувається уточнення понять «змішане навчання», «індивідуалізація навчання», «персоналізація навчального процесу».

Сучасна початкова школа трансформує традиційні форми і методи навчання, використовує можливості віртуального співробітництва, результати різноманітних експериментів передових вчителів та різних типів навчальних закладів, беручи з них найкраще. Поступово досвід і майстерність вчителя гармонійно і ефективно об'єднуються із відповідальністю батьків та залученням дитини до інформаційного простору.

Мета роботи. Уточнити поняття «змішане навчання», «індивідуалізація навчання» відповідно до сучасних реалій, визначити особливості змісту в умовах змішаного навчання.

Матеріали і методи. Теоретичний аналіз філософської, психологічної та педагогічної наукової літератури, вивчення нормативно-правових документів у сфері освіти, словників, енциклопедій, авторефератів, дисертацій, Інтернет-ресурсів, досвіду роботи педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів України; анкетування, спостереження, усне опитування, аналіз методичного апарату підручників, методи статистичної обробки експериментальних даних; теоретичні методи.

Результати і обговорення. Необхідність трансформації форм навчання

відчутно вплинула на традиційний навчальний процес в загальноосвітніх навчальних закладах. На піку обговорень у 2020-2021 роках і досі тримаються поняття «змішане навчання», «індивідуалізація навчання», «персоналізація навчального процесу» і тому подібне. Обговорення та уточнення ключових понять призвели до розуміння основних позицій та вимог. Під змішаним навчанням нині розуміють певний гібрид між он-лайн та оф-лайн заняттями у класі, поєднання традиційних форм навчання з інноваційними (мережевими, дистанційними та ін.). Останнім часом акцентується на розумінні змішаного навчання як оптимального поєднання різних його форматів в межах одного класу, що має забезпечити його персоналізацію шляхом надання учням права обирати умови та контролювати власний навчальний процес [1]. За змішаного навчання частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а друга під час самостійної роботи з електронними ресурсами (індивідуально, в групах чи фронтально). Інститут Клейтона Крістенсена дає більш вузьке та конкретне визначення: «Змішане навчання — це освітній підхід, що поєднує навчання за участю вчителя (особою до особи) з он-лайн-навчанням і передбачає елементи самостійного контролю учнем шляху, часу, місця та темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з вчителем та он-лайн» [2]. Поступово відбувається трансформація дидактичної складової процесу навчання і цифрові ресурси набувають нових властивостей: різноманітність форм подання навчальної інформації, мультимедійність, диференційованість, варіативність, інтерактивність, гнучкість та адаптивність.

Нові властивості змісту за змішаного навчання можна представити на малюнку (рис. 1).

Рис. 1. Властивості змісту змішаного навчання

У мисленнєвій діяльності дитини 10-11 років відбуваються важливі новоутворення: зміни, які визначають перехід до абстрактного і формального мислення, коли вона оволодіває здатністю в ідеальній формі створювати задум, отримувати продукт і реалізовувати його. Дитина вчиться самостійності у постановці більш складних цілей і опановує можливостями підпорядковувати їм свої дії і поведінку. Соціальна ситуація як умова розвитку і буття особистості в цей період має принципові відмінності від ситуацій розвитку в дитинстві. В цьому віці виникають і нові мотиви учіння: бажання бути розумним, намагання реалізуватися в колективі, прагнення до самоствердження і самовдосконалення, бажання досягти вищого рейтингу в навчанні та неформальному оточенні, отримати схвалення значущої людини (чи групи людей), необхідність виконувати вимоги батьків та інше (за опитуваннями та анкетуваннями). В наш час дитина отримує нову мотивацію для участі в трудовій діяльності, в соціально значущих проектах, має можливість брати участь у дослідженнях, пошуках, подорожувати, спілкуватися он-лайн зі своїми однолітками чи дорослими. Все це формує загальний фон соціальної ситуації, що впливає на моральний розвиток особистості, на процес виникнення в неї ціннісних орієнтацій, позицій, установок і поглядів. Тому варіативність змісту за змішаного навчання має забезпечити гнучкість та адаптивність освітнього процесу, створити умови для персоналізації навчання, яка передбачає

різноманітність навчального матеріалу, запитань та завдань, форм та методів навчання. Така різноманітність забезпечує самореалізацію кожного учня через можливість вибору типу, виду та форми діяльності відповідно до його особистих уподобань [3]. Диференціація та індивідуалізація навчання забезпечують творчий розвиток учня, враховуючи його інтелектуальної, емоційно-вольової та дійово-практичної сфер, фізичного і психічного стану [4;5; 6]. Згідно з опитуванням практиків та спостереженнями за навчальним процесом (за дослідженням Л. Шелестової) визначено умови ефективного впровадження змішаної форми навчання у початковій школі: використання протягом тривалого часу однієї платформи для зустрічей з учнями в режимі онлайн, поступово розширюючи перелік площадок для навчання; подавання змісту навчання за допомогою укрупнених дидактичних одиниць; застосування чітких інструкцій та пам'яток з алгоритмом виконання завдань; скорочення обсягу завдань, які діти мають виконати самостійно; здійснення пропедевтичної роботи з текстами, з якими учні будуть працювати на наступному занятті; чітке дотримання часових рамок [7]. За умов змішаного навчання швидкими темпами відбувається впровадження електронних підручників, методичних матеріалів, мультимедійної складової навчання, яка може і повинна доповнювати традиційний підручник та допомагати ефективній роботі з ним. Оновлений методичний апарат підручника сприяє виходу дитини у віртуальний світ, світ співпраці з іншими людьми, вчить самостійності та направляє дитину на шлях взаємодії. Вміння взаємодіяти з іншими набуває пріоритетного значення для випускника школи і це вміння закладається в найсприятливішому віці дитини – 7-11 років. Саме тоді дитина вчиться бути відкритою, не закомплексованою і може навчатися швидкими темпами, приміряючи на себе різноманітні життєві ролі в ігровій формі [8-11].

Висновки. Проведені дослідження і отримані результати можуть стати підґрунтям для розроблення електронних підручників для початкової школи; технологій, форм і методів організації навчальної діяльності учнів, адаптованих до змішаної форми навчання; нових підходів до формування інтелектуальної,

інформаційної комунікативної та соціальної компетентностей; створення дидактичного алгоритму індивідуалізації навчання учнів початкової школи; вирішення психологічних проблем учнів в умовах нових викликів суспільства; готовності вчителів, учнів та батьків до співпраці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

[1] Долгова Т. В. Смешанное обучение – инновация XXI века. Интерактивное образование. Информационно-публицистический образовательный журнал. Взято с:

<https://interactiv.su/2017/12/31/%D1%81%D0%BC%D0%B5%D1%88%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5-%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-xxi-%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%B0/>

[2] Blended Learning (2021). Взято з: <https://www.christenseninstitute.org/blended-learning/>

[3] Барановська, О. В. Змішане навчання: нові форми взаємодії. Методичні рекомендації. – Київ: «Фенікс», 2021. – 64 с.

[4] Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. – К. : Знання України, 2005. Т. 1. – 420 с. С.41-42.

[5] Барановська О. В. Теоретико-методологічні основи індивідуалізації навчання в початковій школі / Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities: collective monograph / Baranovska O. – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. – 674 p., p. 16-23.

[6] Барановська О. В. Інформаційні методи навчання учнів. Методичні рекомендації для вчителів. – Київ.: Знання, 1999. – 35 с.

[7] Шелестова, Л. В. Змішане навчання у початковій школі. Методичні рекомендації. – Київ: «Фенікс», 2021.

[8] Барановська О. В. Гуманістична парадигма фундаменталізації

навчання у змісті сучасних підручників / Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. [ред. кол.; гол. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2014. – Вип. 14. – С. 34–41.

[9] Трубачева С., Барановська О. Компетентнісно орієнтовані педагогічні технології в структурі шкільного підручника / Проблеми сучасного підручника: матеріали Міжнародної наук.- практ. конф. (м. Мінськ, 18–19 трав. 2018 р.). – К.: Педагогічна думка, 2018. – С. 81–85.

[10] Барановська О. В. Шкільний підручник в умовах нового освітнього середовища / Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2018.

[11] Барановська О. В. Формування наскрізних умінь третьокласників за допомогою методичного апарату підручника / Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. — О.М.Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2021. – Вип. 26. – 272 с. – С. 18–32.